

Верховний
Суд

Актуальна практика застосування положень розділу XIX КК України (ВІЙСЬКОВІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ)

Ольга Булейко
суддя Верховного Суду

НШСУ
22.09.2023

Стаття 407 КК

Дії військовослужбовця, який у встановленому законом порядку не був звільнений з військової служби та який не з'явився на службу без поважних причин в умовах особливого періоду (крім воєнного стану) до військової частини у зв'язку з завершенням строку дії контракту, підлягають кваліфікації за ст. 407 КК.

Завершення строку дії контракту автоматично не позбавляє особу статусу військовослужбовця та не звільняє її від виконання обов'язків військової служби. Неотримання військовослужбовцем грошового забезпечення на підставі наказу командира військової частини у зв'язку з самовільним залишенням служби не свідчить про те, що особа припинила військову службу

Постанова ККС ВС від 20 квітня 2023 року

Справа № 748/1376/20

Провадження № 51- 3107 км22

ч. 5 ст. 407 КК

Форми вчинення кримінального правопорушення:

- Самовільне залишення військової частини;
- Нез'явлення вчасно на службу без поважних причин

Нез'явлення вчасно на службу полягає в тому, що, залишивши військову частину або місце служби на законній підставі та маючи об'єктивні можливості для повернення в установлений час, військовослужбовець своєчасно до частини не з'являється і перебуває поза її розташуванням понад установлений строк.

При цьому нез'явлення вчасно на службу само по собі не утворює складу злочину, який пов'язаний із нез'явленням вчасно на службу та формується тільки за відсутності поважних причин такого вчинку.

ч. 5 ст. 407 КК

Обставини:

- Встановлення наміру саме тимчасово ухилитись від обов'язків військової служби;
- Констатація або відсутності поважних причин або неповажності причин нез'явлення вчасно на службу

- **Поважними причинами** нез'явлення вчасно на службу можуть бути: хвороба військовослужбовця, його родичів, перешкоди стихійного характеру, поломка транспортного засобу та інші причини. Питання щодо наявності поважних причин нез'явлення вирішується в кожному конкретному випадку, виходячи з обставин справи.
- **Початком** нез'явлення вчасно без поважних причин на службу для всіх категорій військовослужбовців вважається закінчення встановленої тривалості правомірного перебування поза службою.
- Під **розташуванням військової частини** розуміється територія, на якій розташовано підрозділи та служби частини. Місце служби – це будь-яке місце, яке збігається з розташуванням військової частини та визначене військовослужбовцю для виконання обов'язків з військової служби протягом встановленого часу, або місце, де він повинен перебувати за наказом або за розпорядженням командування.

Постанова ККС ВС від 23 листопада 2022 року

Справа № 373/108/16-к

Провадження № 51- 1502 км22

Стаття 408 КК

Дезертирство (ст. 408 КК) та самовільне залишення військової служби або місця служби (ст. 407 КК) є суміжними складами кримінальних правопорушень, які розмежовуються, зокрема, за ознаками суб'єктивної сторони.

Обов'язковою ознакою дезертирства є мета ухилитися від військової служби не тимчасово, а **назавжди**.

Водночас військовослужбовець може заявляти про свій намір ухилитися від військової служби взагалі або ухилитися від неї протягом невизначеного часу (наприклад, доки його не затримують). Фактичний строк відсутності військовослужбовця в місці служби при дезертирстві може не перевищувати однієї доби, що має значення виключно для призначення покарання

Постанова ККС ВС від 01 грудня 2022 року

Справа № 297/2178/21

Провадження № 51-1204 км 22

Стаття 408 КК

Для встановлення ознак складу злочину, передбаченого ст. 408 КК «Дезертирство», судам належить досліджувати та брати до уваги докази, які підтверджують наявність у військовослужбовця мети ухилитися від військової служби.

Суд повинен, зокрема, перевірити доводи, які вказують на наявність у діях військовослужбовця (військового комісара) мети уникнути військової служби, як-то відсутність дозволу у військовослужбовця на відпустку, а також його рапортів на відпустку, достовірну обізнаність військовослужбовця щодо обраного стосовно нього запобіжного заходу у вигляді підписки про невиїзд, який унеможлиблює самовільне залишення території України, намагання військовослужбовця залишити територію України та його затримання під час прикордонного контролю

Постанова ККС ВС від 18 квітня 2023 року

Справа № 761/14205/13-к

Провадження № 51-3343 км 22

Стаття 426 КК

Бездіяльність військової влади (ст. 426 КК) з об'єктивної сторони полягає у вчиненні трьох альтернативних суспільно небезпечних діянь, які відрізняються моментом закінчення.

Бездіяльність військової влади у формі умисного неприпинення злочину, що вчиняється підлеглим, є кримінальним правопорушенням із формальним складом, яке відрізняється від адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-16 КУпАП, у формі умисного невжиття заходів щодо припинення кримінального правопорушення, що вчиняється підлеглим.

Обов'язковою ознакою бездіяльності військової влади у формах ненаправлення військовою службовою особою до органу досудового розслідування повідомлення про підлеглого, який вчинив кримінальне правопорушення, та іншого умисного невиконання суспільно небезпечні наслідки у виді істотної шкоди, що відповідно до примітки 2 ст. 425 КК може виявлятися в заподіянні як майнової, так і немайнової шкоди. я військовою службовою особою дій, які вона за своїми службовими обов'язками повинна була виконати, водночас вчинення останніх двох форм бездіяльності військової влади в умовах особливого періоду, що не потягли за собою заподіяння істотної шкоди або не спричинили тяжких наслідків, не передбачені в ч. 3 ст. 426 КК як кримінальні правопорушення

Постанова Об'єднаної палати ККС ВС від 18 квітня 2023 року

Справа № 686/13801/16-к

Провадження № 51-4160 кмо 20

Стаття 426 -1 КК

- Кримінальна відповідальність за перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (ст. 426-1 КК) настає за умови, що дії військової службової особи були зумовлені її службовим становищем і пов'язані з її владними чи службовими повноваженнями. Якщо такого зв'язку не встановлено, то дії засудженого за наявності для того підстав можуть кваліфікуватися за іншими статтями особливої частини КК.
- Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (ст. 426-1 КК) та вбивство через необережність (ст. 119 КК) не можуть утворювати ідеальну сукупність кримінальних правопорушень з огляду на їх різну форму вини, визначену законодавцем

Постанова ККС ВС від 05 липня 2023 року

Справа № 216/1675/22

Провадження № 51-1363 км 23

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

ч. 5 ст. 407 КК:

- узгодження покарання відповідно до затвердженої угоди про визнання винуватості із застосуванням статті 69 КК;

- звільнення від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК не може вважатися необхідним і достатнім для виправлення та попередження нових злочинів. (Практика ККС ВС)

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

- Військовослужбовець контрактної служби, визнаний винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 407 КК, тобто з власної волі прийнявши рішення проходити службу та погодившись беззаперечно дотримуватись Конституції України, Законів України, Військової присяги, вимог статутів Збройних Сил України, сумлінно і чесно виконувати свій військовий обов'язок, дорожити честю і гідністю військовослужбовця, не допускати негідних вчинків, під час воєнного стану ухилився від виконання обов'язків військової служби та без поважних причин не з'явився вчасно до розташування військової частини після введення воєнного стану на території України, проводячи час на власний розсуд. Вказаними діями він подав іншим військовослужбовцям ганебний приклад нехтування вимогами військової дисципліни, що в свою чергу підриває не лише боєготовність військових формувань, але й авторитет Збройних Сил України в цілому.
- За таких обставин звільнення від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК, не може вважатися необхідним і достатнім для його виправлення та попередження нових злочинів.

Постанова ККС ВС від 04 травня 2023 року

Справа № 344/4817/22

Провадження № 51-577 км 23

*(аналогічна позиція: постанова ККС ВС від 07.02.2023; провадження № 51-3759 км 22
постанова ККС ВС від 22.12.2022; провадження № 51-3061 км22)*

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

- Звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) військовослужбовця, який уклав контракт на проходження військової служби, добровільно взявши на себе обов'язки військовослужбовця, і в період воєнного стану відкрито відмовився виконати наказ командира вибути до місця дислокації в район ведення бойових дій (ч. 4 ст. 402 КК), є неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність. Застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням у такому випадку не сприяє запобіганню вчиненню нових кримінальних правопорушень іншими особами, створює в таких осіб впевненість у безкарності за відмову від виконання наказів командирів, а також за відмову від захисту батьківщини, може призвести до підриву військової дисципліни, розлагодженості дій, спрямованих на захист суверенітету держави, що в умовах воєнного стану є неприпустимим

Постанова ККС ВС від 11 липня 2023 року

Справа № 726/78/23

Провадження № 51-1772 км 23

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

Незастосування судом звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) під час призначення покарання військовослужбовцю, який був визнаний винуватим у вчиненні в умовах воєнного стану особливо тяжкого злочину, передбаченого ч. 4 ст. 410 КК (викрадення майна, переданого благодійною організацією як благодійна допомога для військової частини), відповідає меті покарання та загальним засадам призначення покарання

Постанова ККС ВС від 11 липня 2023 року

Справа № 751/5204/22

Провадження № 51-2064 км 23

Верховний
Суд

Дякую за увагу!